

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ІМ. О. М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»
ГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я»**

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

*ЗБІРКА ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ НАУКОВО–ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ
до 140-річчя з дня народження О.М. Марзєєва
(дев'ятнадцяті марзєєвські читання)
Випуск 23*

19 жовтня 2023 р.
м. Київ

трудових ресурсів. У цих умовах швидко втрачається трудовий потенціал. Для відновлення економіки та інфраструктури необхідні інвестиції. Однак інвестори, які забажають запустити виробництво в країні з такими демографічними умовами, зіткнуться з нестачею робітників та фахівців. Таким чином, одним із основних ризиків у рамках реалізації інвестиційних проектів є зниження трудового потенціалу окремого регіону та країни в цілому. Комплексні позитивні зміни у регіонах неможливі без ефективного використання регіонального потенціалу, розширення можливостей працевлаштування та отримання доходу на тлі подолання наслідків війни та нерівномірності географічного та обласного поділу цих можливостей на засадах збалансованого соціально-орієнтованого розвитку.

Війна, яку зараз переживає наше суспільство, породжує зростання тягаря для громадського здоров'я через психічні розлади та інвалідність населення. В Україні має застосовуватися цілісна система реабілітації населення, постраждалого від повномасштабної російської воєнної агресії. На сучасному етапі розвитку суспільства здійснення комплексу заходів для соціальної адаптації інвалідів у суспільство з наданням можливості отримання працездатності є одним із пріоритетних напрямків соціальної політики держави. Для рішення цієї проблеми необхідне формування спеціальних закладів – центрів професійно-трудової реабілітації (далі ЦПТР) [Прокопенко О.В., к.арх. <https://apx.org.ua/architect/24037-skyzn-e-ydey-reabylytaczynon-h-czentrov-architecture-of-a-rehabilitation-centre.html>].

Основними принципами ЦПТР є доступність, комплексність, трансформованість та комфортність. До соціальних факторів, що впливають на проектування ЦПТР, належать: самореалізація, адаптація, можливість вільного пересування, зниження нервового та фізичного навантаження, організація дозвілля, повсякденний догляд, медичне обслуговування. Інтегрований підхід до професійно-трудової реабілітації населення забезпечує оптимальні можливості для праці й життя як здорових громадян, так і інвалідів та інших маломобільних груп населення (далі ІтаІМГН) із диференційованим урахуванням їх специфічних вимог. Організація комплексних реабілітаційних центрів дасть змогу суб'єктам державної програми реабілітації ІтаІМГН скоротити терміни адаптації, відновлення ІтаІМГН і повернення їх у соціальне середовище.

Відповідно до «Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр.» перед нашою державою стоїть багато цілей і завдань на шляху до сталого розвитку. Однієї з основних стратегічних цілей є підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів. Трудовий потенціал регіону характеризує можливості, що можуть бути мобілізовані та приведені в дію у процесі праці. В умовах повномасштабних військових дій, в силу особливостей демографічної обстановки, що склалася, формування ЦПТР для імплементації професійно-трудової реабілітації щодо управління громадським здоров'ям дозволить пришвидшити відновлення трудового потенціалу регіонів країни та держави в цілому.

НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА «ПСИХОГІГІЄНА ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ГІГІЄНИ» І ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 22 “ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я”

Сергета І.В., Браткова О.Ю., Стоян Н.В., Краснова Л.І., Тисевич Т.В., Ваколюк Л.М., Дударенко О.Б., Шевчук Т.В., Редчіц М.А., Дреженкова І.Л.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, м. Вінниця

Метою викладання навчальної дисципліни «Психогігієна та актуальні проблеми університетської гігієни», яка розроблена і запроваджена у Вінницькому національному медичному університеті ім. М.І. Пирогова на підставі даних, отриманих протягом багаторічних досліджень, проведених фахівцями закладу вищої освіти, є розвиток у майбутнього лікаря гігієнічного мислення, умінь щодо здійснення комплексної оцінки факторів навколишнього середовища і соціальних умов життя та набуття знань відносно визначення наслідків їх негативного впливу на психічне здоров'я людини та здоров'я осіб, які навчаються в умовах перебування в освітніх установах, розроблення на цій підставі заходів, спрямованих на збереження і зміцнення психічного здоров'я, забезпечен-

ня гармонійного психофізіологічного та психічного розвитку особистості, а також запровадження здоров'язберігаючих технологій для створення превентивного освітнього простору в закладах вищої освіти.

Тому як основні завдання вивчення зазначеної навчальної дисципліни слід відзначити: вивчення природних та антропогенних чинників довкілля та соціальних умов життя, що справляють негативний вплив на психічне здоров'я людини та здоров'я осіб, які навчаються в умовах закладів вищої освіти, наукове обґрунтування і розробка гігієнічних нормативів, правил та заходів, що сприяють максимальному використанню чинників навколишнього середовища, які позитивно впливають на організм людини, запровадження розроблених психогігієнічних рекомендацій у практику охорони здоров'я та перевірка їх ефективності.

Програма дисципліни «Психогігієна та актуальні проблеми університетської гігієни» складена згідно із порядком підготовки здобувачів другого (магістерського) і третього (освітньо-наукового) рівнів освіти у медичних закладах вищої освіти відповідно до вимог кредитно-трансферної системи організації навчального процесу ECTS, примірного навчального плану підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я» Дисципліна є вибіркоvim компонентом цілого ряду освітньо-професійних і освітньо-наукових програм, розрахована на 2 кредити. Здобувачі освіти засвоюють її основи протягом відповідно 6 семестру на третьому році навчання або впродовж першого року навчання в аспірантурі. Основним фокусом програми, що визначає її основоположні риси, є отримання знань предмету, оволодіння якими необхідне для успішного засвоєння профілактичних дисциплін професійної підготовки. Разом з тим головним предметним напрямком програми є вивчення закономірностей впливу навколишнього і внутрішнього середовища на психічне здоров'я людини, отримання знань про психічне здоров'я людини як явище, психічний розвиток особистості та його детермінанти, а також чинники, які впливають, на формування навичок здорового способу життя тощо.

Навчальна програма складається з двох змістових модулів. До структури першого змістового модулю «Психогігієна» включені наступні питання: (1) Наукові основи психогігієни. Методи психофізіологічних і психогігієнічних досліджень. Структура особливостей особистості людини та їх психогігієнічне трактування. Медико-психологічний і психогігієнічний підходи до проблем охорони психічного здоров'я; (2) Сучасні методи психофізіологічних та психогігієнічних досліджень. Психогігієнічні аспекти вивчення та аналізу особливостей особистості людини; (3). Вікова психогігієна. Критичні періоди психічного розвитку дітей і підлітків. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми. Роль школи у формуванні психічного здоров'я. Психогігієнічні основи організації навчальної та позанавчальної діяльності учнів шкільного віку та студентів; (4) Психогігієна праці, відпочинку та побуту. Психогігієнічні основи раціональної організації праці; (5) Психогігієнічні основи раціональної організації праці здобувача вищої освіти; (6) Стан здоров'я та фактори, що його формують. Психогігієна у клініці внутрішніх хвороб, хірургії, акушерстві і гінекології, педіатрії, геріатрії та психіатрії; (7) Психогігієна в онкології та в клініці інфекційних хвороб; (8) Здоровий спосіб життя та особиста гігієна в сучасних умовах. Хроногігієна та здоров'я людини. Гігієнічні основи медичної біоритмології. Психогігієнічні основи проведення професійної орієнтації.

Разом з тим до структури другого змістового модулю «Університетська гігієна» включені такі питання: (9) Актуальні проблеми університетської гігієни. Особливості розвитку психофізіологічних функцій та особливостей особистості студентської молоді. Навчальний стрес; (10) Професійна орієнтація та її провідні складові частини (професійна інформація, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація). Гігієнічна діагностика професійної придатності студентів закладів вищої освіти; (11) Гігієнічні нормативи рухової активності студентів закладів вищої освіти та шляхи її оптимізації; (12) Наукові основи комплексної гігієнічної оцінки якості життя та адаптаційних можливостей сучасної учнівської і студентської молоді; (13) Психофізіологічні та психогігієнічні основи ефективного використання здоров'язберігаючих технологій у закладах вищої освіти; (14) Наукові основи профілактики нервово-психічних зрушень та розладів психічного здоров'я. Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини у закладах вищої освіти та корекції аномалій розвитку особистості і медичної реабілітації хворих на психічні і соматичні захворювання.

Досвід викладання навчальної дисципліни «Психогігієна та актуальні проблеми університетської гігієни» у практиці сучасної медичної вищої школи переконливо доводить необхідність подальшого його поширення і на інші галузі знань, принаймні тому, що всі вони потребують по-

глибленої навчальної підготовки і, отже, мають передбачати запровадження заходів профілактичного змісту, у центрі яких перебувають питання збереження здоров'я студентства.

ГІГІЄНІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ВИСОКОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ УЧНІВ І СТУДЕНТІВ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Сергета І.В.

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, м. Вінниця

До числа нагальних проблем сучасної профілактичної медицини, і, в першу чергу, гігієнічної науки, які потребують всебічного поглибленого аналізу та адекватного розв'язання, необхідно віднести проблеми збереження і зміцнення здоров'я, підвищення рівня соціальної і професійної дієздатності молоді, яка отримує певні професійні знання, засвоює певний фах, здобуває певну виробничу кваліфікацію в конкретній галузі промислового виробництва або сільського господарства. Така ситуація зумовлює пошук ефективних та адекватних вимогам сьогодення шляхів і методів оптимізації процесів формування високої професійної придатності учнів і студентів, в центрі яких знаходиться наукове обґрунтування гігієнічних основ активного формування критеріальних професійно-значущих психофізіологічних функцій та особливостей особистості, покращання стану здоров'я і адаптаційних можливостей організму та підвищення рівня професійної успішності учнів і студентів, що здобувають певні виробничі спеціальності, і, отже, визначає суттєву потребу в глибокому удосконаленні профорієнтаційної роботи, особливо в умовах властивих для теперішнього часу, і, передусім, в умовах глобалізації та посилення конкуренції у світовому економічному просторі.

В зв'язку з цим як пріоритетні та актуальні, такі, що мають суттєву наукову новизну і практичну значущість, слід відзначити наукові дослідження, в центрі яких перебувають питання наукового обґрунтування гігієнічних принципів формування високої професійної придатності учнів і студентів сучасних закладів професійної освіти.

Отримані в ході проведених, впродовж останніх десятиліть, досліджень результати дозволили як встановити ступінь психофізіологічної готовності організму учнів і студентів до успішного виконання професійної діяльності, так і обґрунтувати індивідуальні стратегії застосування засобів професійно-прикладної фізичної підготовки та заходів психогігієнічної корекції відхилень, що були виявлені.

Запропонована методика надає можливість визначити рівень психофізіологічної готовності організму учнів і студентів до успішного виконання професійної діяльності як окремого юнака, так і учнівського або студентського колективу загалом, об'єктивно оцінити зрушення його критеріальних показників в динаміці професійного навчання, своєчасно корегувати імовірні відхилення від природного перебігу процесів професійного становлення, планувати та запроваджувати індивідуальні стратегії підвищення функціональних можливостей організму, які психофізіологічних функцій і особливостей особистості.

Загалом, результати, одержані в ході виконання наукової роботи переконливо засвідчують той факт, що до числа основних провідних принципів адекватного формування високої професійної придатності учнів і студентів сучасних закладів професійної освіти необхідно віднести:

- урахування особливостей процесів формування психофізіологічних функцій та особливостей особистості дівчат і юнаків, що зумовлені віком, у природних умовах здійснення навчально-значущої професійно-орієнтованої діяльності;
- моніторинг особливостей процесів соціально-психологічної, психофізіологічної та психічної адаптації учнів і студентів до умов навчальної та виробничої діяльності в умовах перебування в закладах професійної освіти;
- організацію оптимального рухового режиму та здійснення корекції основних режимних елементів добової діяльності дівчат і юнаків;
- визначення чітких та адекватних вимогам сьогодення критеріїв прогностичної оцінки професійної придатності та використання методики визначення психофізіологічної готовності організму учнів і студентів до успішного виконання професійної діяльності.